

MERHAMET VARLIĞIN İLÂHÎ MAYASI

عَنِ النَّعْمَانَ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:
”مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادُّهِمْ وَتَرَاحُمِهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ، مَثَلُ الْجَسَدِ، إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ
عُضْوٌ، تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهَرِ وَالْحُمَّى.“

Nu'mân b. Beşîr'in naklettiğine göre,

Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

“Müminler, birbirlerini sevmede, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermede,
tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek
ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer.”

(M6586 Müslim, Birr, 66; B6011 Buhârî, Edeb, 27)

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو يُبَلِّغُ بِهِ النَّبِيَّ ﷺ :
”الرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمَانُ ارْحَمُوا أَهْلَ الْأَرْضِ يَرْحَمَكُم مِّنْ فِي السَّمَاءِ.“

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْقَاسِمِ ﷺ يَقُولُ:
”لَا تُنْرَعُ الرَّحْمَةَ إِلَّا مِنْ شَقِيٍّ.“

عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ :
”لَا يَرْحَمُ اللَّهُ مَنْ لَا يَرْحَمُ النَّاسَ.“

أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ:
”جَعَلَ اللَّهُ الرَّحْمَةَ مِائَةَ جُزْءٍ فَأَمْسَكَ عِنْدَهُ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ جُزْءًا، وَأَنْزَلَ فِي
الْأَرْضِ جُزْءًا وَاحِدًا، فَمِنْ ذَلِكَ الْجُزْءِ يَتَرَاخَمُ الْخَلْقُ، حَتَّى تَرْفَعَ الْفَرَسُ حَافِرَهَا
عَنْ وَلَدِهَا خَشْيَةً أَنْ تُصِيبَهُ.“

Abdullah b. Amr, Hz. Peygamber'e (sav) nispet ederek şunu nakletmiştir:

“Merhametliler (var ya!)... Rahmân, işte onlara merhamet eder. Siz yeryüzündekilere merhamet edin ki gökyüzündeki(ler) de size merhamet etsin.”

(D4941 Ebû Dâvûd, Edeb, 58; T1924 Tirmizî, Birr, 16)

Ebû Hüreyre diyor ki: “Ebu'l-Kâsım'ı (Hz. Peygamber'i) (sav) şöyle derken işittim: *“Yalnızca şakî (bedbaht) olan kimse merhametten yoksun bırakılır.”*

(T1923 Tirmizî, Birr, 16; D4942 Ebû Dâvûd, Edeb, 58)

Cerîr b. Abdullah'ın naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“İnsanlara merhamet etmeyene Allah da merhamet etmez.”*

(B7376 Buhârî, Tevhîd, 2; M6030 Müslim, Fedâil, 66)

Ebû Hüreyre'nin işittiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Allah rahmeti yüz parçaya ayırdı, doksan dokuz parçasını yanında tuttu, bir parçasını ise yeryüzüne indirdi. İşte bu bir parça (rahmet) sayesinde bütün mahlûklar birbirlerine merhametli davranırlar. Hatta kısarak (yavrusunu emzirirken) basıp da ona zarar verme korkusuyla ayağını (bu rahmetin eseriyle) kaldırır.”*

(B6000 Buhârî, Edeb,19)

Hz.

Hz. Peygamber Hz. Hatice ile evlenmiş ve bu evlilikten ilk kızı Zeyneb dünyaya gelmişti. Evlenme çağına gelince Hz. Peygamber onu, teyzesinin oğlu Ebu'l-Âs ile evlendirmişti. Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden bir süre sonra kızı da hicret etmişti.¹ Bir gün çocuklarından birisinin ağır bir şekilde hastalanması üzerine Zeyneb, babasına, torununun çok hasta olduğunu, acilen gelmesini söyleyerek haber yollamıştı. Muhtemelen o sırada çok önemli bir işle meşgul olan Allah'ın Resûlü ona selâm gönderip, *"Allah'ın aldığı ve verdiği her şey kendisine aittir. Her şey Allah katında takdir edilmiştir. Sen sabırlı ol ve mükâfatını Allah'tan bekle."* diye tavsiyede bulunmuştu. Fakat bebeğin durumu ağırlaşınca, babasını yanında görmek isteyen Zeyneb mutlaka gelmesini isteyerek bir daha haber göndermiş, Hz. Peygamber de kızını kırmayarak beraberindekilerle birlikte onun evine gitmişti. Can çekişmekte olan çocuğu şefkat ve merhametle kucağına alan Rahmet Peygamberi, gözyaşı dökmeye başlamıştı. Yanındaki arkadaşlarından Sa'd b. Ubâde, *"Bu (gözyaşı) da nedir yâ Resûlallah?"* diyerek hayretini gizleyememişti. Bunun üzerine şefkatli Nebî, *"Bu gözyaşı, Allah'ın, dilediği kullarının kalplerine yerleştirdiği bir rahmettir. Allah, kullarından sadece merhametli olanlara merhamet eder."*² buyurmuştu.

Merhamet, esirgemek ve şefkat etmektir; acımak ve insafı davranmaktır; kalp inceliği ve gönül yumuşaklığıdır. Merhamet, Allah'ın Rahmân isminin bir yansımasıdır.³

Bütün varlıklar, Allah'ın engin rahmetiyle çepeçevre kuşatılmış,⁴ yokluktan varlığa çıkışları, ilk yaratılışları Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın rahmetinin tecellisi ile olmuştur. Allah, *'sınırsız ve sonsuz rahmet ve merhamet sahibi'* anlamında, *'Rahmân ve Rahîm'*dir.⁵ O, *"Rahmetim gazabımı geçti."*⁶ buyurarak, merhametinin celâlinden önde geldiğini açıkça bildirir. Yüce Rabbimiz, zâtına ilke edindiği bu rahmet ile⁷ yarattığı tüm canlılara acır, şefkatle muamele eder ve nimetler vererek ihsanda bulunur.

Allah'ın rahmetinin ne kadar derin, şefkatinin ne denli nihayetsiz olduğuna dikkat çekmek isteyen Resûlullah'ın, bunu, annenin yavrusuna karşı merhameti ile örneklendirmesi dikkat çekicidir. Nitekim (bir gazve

¹ H17/665 İbn Hacer, *İsâbe*, VII, 665.

² B5655 Buhârî, Merdâ, 9.

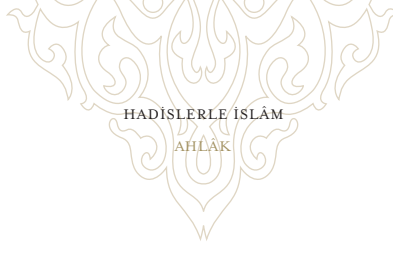
³ T1924 Tirmizî, Birr, 16; D4941 Ebû Dâvûd, Edeb, 58.

⁴ Arâf, 7/156.

⁵ Neml, 27/30.

⁶ B7422 Buhârî, Tevhid, 22; M6970 Müslim, Tevbe, 15.

⁷ En'am, 6/54.

sonrası), Resûlullah'a bir grup esir getirildi. İçlerinden bir kadın telaş içinde esirler arasında yavrusunu arıyordu. Sonunda bir çocuk buldu ve onu kucaklayıp bağrına bastıktan sonra emzirmeye başladı. Durumu gören Hz. Peygamber yanındakilere, "Bu kadının çocuğunu ateşe atacağına inanır mısınız?" diye sordu. Onlar da, "Hayır." diye cevap verdiler. Bunun üzerine Peygamber (sav), "Bilin ki, Allah'ın kullarına olan rahmeti, bu kadının çocuğuna olan şefkat ve merhametinden çok daha fazladır."⁸ buyurdu.

İnsanlığın en mükemmel ferdi olan Hz. Peygamber'in (sav) en belirgin özelliği, onun Merhamet ve Şefkat Peygamberi olmasıdır.⁹ İnsanların onun etrafında toplanmalarına sebep de yine bu duygudur.¹⁰ Merhameti var eden Allah, Peygamberini merhamet duygusu ile bezemiş, müminlerin de bu meziyetle süslenmelerini ve şefkati birbirlerine tavsiye etmelerini emretmiştir.¹¹

Kur'an ahlâkını benimseyen ve Resûlullah'ın örnek kişiliği ile kendi tavır ve davranışlarına yön veren müminler, birbirlerine karşı merhametli olmalıdır. Peygamberimizin anlatımıyla "Müminler, birbirlerini sevmeye, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermeye, tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer."¹²

İman ile merhamet arasında doğrudan bir ilişki vardır. Allah'a imanı olan kişi, Allah'ın yarattıklarına karşı merhamet duygusu besler. Merhametli olmak dar bir alanla sınırlı değildir. Hz. Peygamber (sav), Allah'ın, ancak merhamete değer veren kullarının kalbine merhameti koyacağını hatırlatınca sahâbîler, "Ey Allah'ın Elçisi, hepimiz birbirimize karşı merhametliyiz." demişlerdir. Halbuki Hz. Peygamber, buradaki merhametten maksadın, sadece kişinin arkadaşlarına olan merhameti olmayıp bilakis bütün insanlara karşı gösterilmesi gereken merhamet olduğunu ifade etmiştir.¹³

Yine şefkatli Nebî, "...Yeryüzündekilere merhamet edin ki, Allah da size merhamet etsin."¹⁴ buyurarak, merhametin kapsamının çok geniş olduğunu ifade etmiştir. Bu itibarla merhamet duygusunu, insanlara, müminlere, iyi kimselere veya fakirlere gösterilen merhamet diye kayıtlamamıştır. İnsan, yeryüzündekilere merhamet etmekle Allah'ın rahmetine nail olma noktasında kendisi için yatırım yapmış olmaktadır. Mahlûkata karşı merhamet, kalbin rikkati ve inceliğidir. Kalpteki bu yumuşaklık ise imanın alâmetidir. Öyleyse kim bu hassasiyet ve incelikten nasipsiz ise, o bahtsız ve bedhahtır.¹⁵

Âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Peygamber (sav),¹⁶ "Merhametliler (var ya!)... Rahmân, işte onlara merhamet eder. Siz yeryüzündekile-

⁸ B5999 Buhârî, Edeb, 18; M6978 Müslim, Tevbe, 22.

⁹ Tevbe, 9/128.

¹⁰ Âl-i İmrân, 3/159.

¹¹ Beled, 90/17.

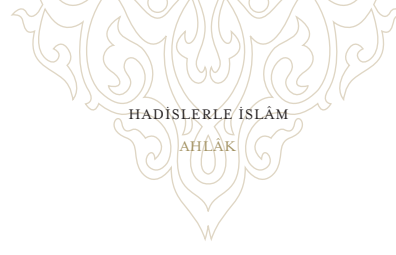
¹² M6586 Müslim, Birr, 66; B6011 Buhârî, Edeb, 27.

¹³ MZ8/187 Heysemî, Mecmau'z-zevâid, VIII, 187.

¹⁴ D4941 Ebû Dâvûd, Edeb, 58; T1924 Tirmizî, Birr, 16.

¹⁵ TA6/42 Mübârekpûrî, Tuhfetü'l-ahvezî, 6, 42.

¹⁶ Enbiyâ, 21/107.

re merhamet edin ki gökyüzündeki(ler) de size merhamet etsin.”¹⁷ uyarısıyla, rahmetin merhametle beslendiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla Allah’ın rahmetine lâıyk olmak isteyen kimse, şefkat ve merhameti bir yaşam biçimi olarak benimsemelidir. Ancak Allah’ın sınırlarını ihlâl edenlere ve yasaklarını çiğneyenlere acıyarak cezalarını vermemek, Allah’ın istediği bir merhamet değildir.¹⁸ Bu sebeple merhametin miktarı ve ne zaman, kime karşı gösterileceği çok mühimdir. Zira azgına şefkat göstermek, onu başkalarının hakkına tecavüze teşvik edecek ve bu merhametten maraz doğmasına neden olabilecektir.

Öte yandan Allah’ın insanların kalplerine koymuş olduğu merhamet sermayesi değerlendirilmezse ya da yerli yerinde kullanılmazsa, sonu zarar ve ziyan ile bitecek bir ticarete dönüşebilir. Hz. Peygamber, Allah’ın bir insanı helâk etmek istediğinde, ondan, önce utanma duygusunu, sonra güvenilirliği, peşinden de merhameti aldığını söylemekte; kalbinden merhameti alınan bir kimsenin ise Allah’ın rahmetinden mahrum kalacağını bildirmektedir.¹⁹ Nitekim bir seferinde çok sevdiği torunlarını öperken Peygamberimizi gören bir bedevînin, “Biz çocuklarımızı öpüp okşamayız.” demesi üzerine Allah Resûl’ünün verdiği cevap, calib-i dikkattir: “Allah, senin kalbinden merhameti çekip almışsa ben senin için ne yapabilirim ki!”²⁰ Aynı şekilde Peygamberimiz, “Yalnızca şakî (bedbaht) olan kimse merhametten yoksun bırakılır.”²¹ buyururken de gönlündeki merhamet damarını kurutanların gün gelip bu nimetten mahrum bırakılacağına dikkat çekmektedir.

Şayet insan bu uyarılara kulak tıkayıp merhametini kullanmakta cimrilik ederse, kendisine de merhamet edilmez. Hz. Peygamber, Allah’ın merhametine mazhar olma yolunun, bu duyguyu yerli yerinde kullanmaktan geçtiğini net bir şekilde ifade etmiştir: “İnsanlara merhamet etmeyene Allah da merhamet etmez.”²²

İnsanlar arasında merhametin timsali ise, annelerdir. Annelerdeki merhamet, Allah’ın rahmetinin en somut tezahürüdür. Şu hikâyede anlatılan olay, anne şefkatini ne güzel yansıtmaktadır. Rivayete göre iki kadın ve oğulları bir aradayken bir kurt gelerek ikisinden birinin oğlunu kapıp götürür. Kadınlar birbirlerini işaret edip, “Kurt senin çocuğunu götürdü.” diyerek tartışırlar. Olayı Hz. Dâvûd’a anlatırlar ve o, büyük kadının çocuğunun götürüldüğüne hükmeder. Onun yanından ayrıldıktan sonra Hz. Süleyman’a başvururlar. Onları dinleyen Süleyman (as),

¹⁷ D4941 Ebû Dâvûd, Edeb, 58; T1924 Tirmizî, Birr, 16.

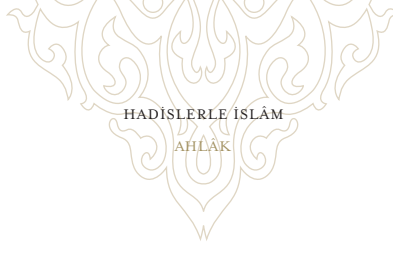
¹⁸ Nûr, 24/2.

¹⁹ İM4054 İbn Mâce, Fiten, 27.

²⁰ B5998 Buhârî, Edeb, 18; M6027 Müslim, Fedâil, 64.

²¹ T1923 Tirmizî, Birr, 16; D4942 Ebû Dâvûd, Edeb, 58.

²² B7376 Buhârî, Tevhîd, 2; M6030 Müslim, Fedâil, 66.

“Bir bıçak getirin çocuğu iki parçaya bölüp aranızda taksim edeceğim.” deyince, gerçek anne olan küçük kadın, “Yapma, Allah sana merhamet etsin, çocuk onun olsun.” der. Kadının bu şekilde şefkat göstermesinden gerçek annenin küçük kadın olduğunu anlayan Süleyman (as) çocuğu ona verir.²³ Çünkü gerçekten hiçbir anne, çocuğunun acı çekmesine razı olamaz, bir annenin yavrusuna karşı kalbinde taşıdığı merhamet ve şefkat, sökülüp alınamaz.

İnsanlığa merhameti öğreten Hz. Peygamber’in şefkati sadece insanlarla ya da kendisine tâbi olan müminlerle sınırlı değildi. O, hayvanlara karşı davranışlarında da merhamet dolu olup bunu her fırsatta ashâbına da tavsiye ederdi.

Bir seferinde Rahmet Peygamberi, Medineli Müslümanlardan birinin bahçesine girmişti. Oradaki bir deve, onu görünce inledi ve gözlerinden yaşlar akıttı. Nebî (sav) deveye yaklaşarak başının arka/üst tarafını okşamaya başlayınca hayvan sakinleşti. Peygamberimiz devenin sahibinin kim olduğunu sordu, ensardan bir genç de onun kendisinde ait olduğunu söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, o gence nasihatle bulunarak şöyle dedi: “Allah’ın sana verdiği bu deve hakkında Allah’tan korkmuyor musun? Deve bana şikâyette bulundu. O bana senin kendisini aç bıraktığını ve fazla çalıştırarak yorduğunu şikâyet etti.”²⁴

Hz. Peygamber’in anlattığına göre, bir adam da bir köpeğe acıması sebebiyle Allah’ın mağfiretine nail olmuştu. Yolculuk sırasında susayan ve bir kuyuya inip su içen adam, çıktığında susuzluktan toprağı yalayan bir köpek görmüştü. Ona karşı merhametli davranarak tekrar kuyuya inmiş, pabucuna doldurduğu suyu çıkarıp köpeğe içirmişti. Rahmeti sonsuz olan Yüce Allah, adamın bu davranışını beğenmiş ve onu bağışlamıştı. Sahâbiler bu garip hadiseyi Hz. Peygamber’den işitince merak ederek sormuşlardı, “Hayvanları sulayınca da sevaba erişir miyiz?” Resûlullah (sav), “Elbette, her hayat sahibini sulama karşılığında size ecir vardır.” buyurmuştu.²⁵

Yine bir seferde Hz. Peygamber, karınca yuvasını ateşe verip yakarlardı, “Ateşle azap etmek, ancak ateşin Rabbine mahsustur.”²⁶ şeklinde ağır bir cümle ile uyarılmıştır. Buradan hareketle, anız yakarken börtü böceğin de insafsızca yakılmasının, Efendimizin asla tasvip etmeyeceği bir merhametsizlik örneği olduğunu söyleyebiliriz.

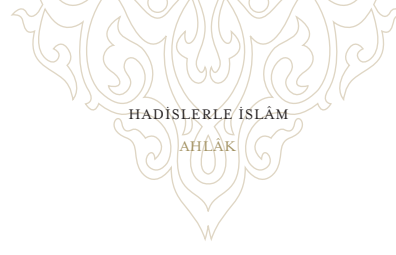
Resûlullah’ın bildirdiği üzere, “Allah, rahmeti yüz parçaya ayırdı, doksan dokuz parçasını yanında alıyordu, bir parçasını ise yeryüzüne indirdi. İşte bu bir

²³ B6769 Buhârî, Ferâiz, 30; M4495 Müslim, Akdiye, 20.

²⁴ D2549 Ebû Dâvûd, Cihâd, 44; HM1745 İbn Hanbel, I, 204.

²⁵ B2466 Buhârî, Mezâlim, 23; M5859 Müslim, Selâm, 153.

²⁶ D2675 Ebû Dâvûd, Cihâd, 112.

*parça (rahmet) sebebiyle bütün mahlûklar birbirlerine merhametli davranırlar. Hatta kısırak (yavrusunu emzirirken) basıp da zarar verme korkusuyla (bu rahmetin eseriyle) ayağını kaldırır.*²⁷ Bütün mahlûkat birbirlerine bu sayede merhamet eder, vahşi hayvanlar ve kuşlar birbirlerine bu yüzden acırlar.²⁸

Allah'ın, kâinata, yeryüzüne ve insana engin bir merhametle muamele ettiği unutulmamalıdır. İnsanın rahmeti kendisine ilke edinmesi gerektiği ise son derece açıktır. Çünkü merhamet ve şefkat, insanı asıl merhamet sahibi olan Allah'a yaklaştırmakta ve O'na dost yapmaktadır. O hâlde gayesi Allah'a yaklaşmak olanın yolu, merhametli ve şefkatli olmaktan geçer. Dolayısıyla her mümin, cennete giden yolun merhametli olmaktan geçtiğini bilmelidir.²⁹

²⁷ B6000 Buhârî, Edeb, 19; M6972 Müslim, Tevbe, 17.
²⁸ M6977 Müslim, Tevbe, 21.
²⁹ M7207 Müslim, Cennet, 63; HM17623 İbn Hanbel, IV, 162.